

ЧУРАПЧЫ
УЛУУЬУН
ХАБЫАТА.

№ 143 (7940). ☆ 1995 сыл ахсынны 2 күнэ, Субуота, ☆ Саяната—411 солкуобай.

Семен МАТВЕЕВ,
улуустаагы тиз хабарлыстыгынын управлениетин
тутууга ыкпалабыай инженеро.

Бэннигэр кэриэһэ суох

Ада дойдуну көмүскүүр сэрингз төһөлөөх саха шүргун уолаттара бараннар умсубуттара буолуой. Олортон биридэстэринин таайым Петр Петрович Осипов буолар. Кини нйэбин кытта биригэ төрөөбүт кини, 1918 сыллаахха Хадаар нэһилиэгэр күн сириин көрбүтэ. Төрөөбүтүтэрэ 12-тэ оҕоломмуттарыттан нйэм уонна таайым эрдордон хаалбыттар, атыттар кыраларыгар алууталээбитэр. Петр 1938—1939 сс. Үөрөх дылыгар Диринг сэттэ кылаастаах оскуолатын бүтэрбит уонна, усулуобуйата суох буолан, салгыы үөрэммэтэх. Олон «Интернационал» колхозка үлэлээбитинин барбыт. 1940 сыллаахха Татьяна Сивцева диэн кыыстын холбоһоннор ыал буолбуттар. Ити сыл комсомолга кирибит. Эдэр ыаллар иэптө сылыгар муус устарга кыыс оҕоломмуттара арылах ий буолаат өлбүт.

Таайм оёотун унгох тутарын кытта Ада дайду сэрингэ сагаланар, дайдуга уот-кураан таниары сатымылар, аймах-билэ дьоннорун армияга атаары аймак-бана буолар. Онон салгыы хайдах олорору да, сүөһү-ас ииттэри да толкуйдуур түгэнэ кэлэ дуо! Дьон-сэргэ олоҕо холоруктуу ытыллар. Таайым 1941 смл атырдык айымгар эмнэ бэбээскэ тутар. Эдэр маллар көмүс бүрбөйдөрүн кыстээт, аны икки агы арахсар кыһалбатыгар түһэллэр. Кэргэнэ харабын уутунан сууна хаалаахтыыр. Кыннлэр ииники дьылбалара хайдах буолуохтааҕын билбээккэ эрэ биридэстэрэ сэрингэ аттанар, ишиктэрэ «кэлэр-барар сирэ кэлин үүтэ» буолан, ииникитин хайдах дьайынан, тугу үлэлээн-хамсаан ийин-хара буолуон толкуйдаар кыага да суох, нумиут күс оёотунуу, дайдуугар хаалар. Дьолго, дьонно-сэргэтэ өйөбүл, тирэх буолаллар, өй-санаа салгымаллар.

П. П. Осиповы ханна эрэ кыратык үөрэппитэ буолаат.

ДЪОН ТУЪУГАР КЫЪАМНЫ

Алспыт нэдиэлэбэ интэрият-оскуола территориятыгар олорор пенсионердар уопсай мунуулахтара буолла. Онно үлүүс пенсионнай сулууслатын управлениетин начальни-та А. А. Шадрин пенсияны ылым сага балаһыарыаала-рын маани, маани, үлүүс үлүүсүмүлэр тахсыбыттарын ту-буунан интэрияттэри оҥордо. Мунуулах кыттылаахтара үгүс өйдөөбөт боппуруостарын быһаартаран, улаханник астынылар. Оку тэҥэ интэрият-оскуола, Мурун-Гыым-пыйа, тубольница макрорайоннарыгар пенсияны түгэ-тэр уонна пенсионнай субиэт салайааччыта Мария Ни-коентьева Ефимова отчуота истэтиннэ.

Кийн 130-ча кийнхээ пенсионларын дэвслэртгэр адалан биеэр буолуодуттан кырдыастар абырмыггарын, кылаабынайа, бириэмэтгэр кэлэрттэн астыналларын бэлэтээтнлэр. Мария Иннокентьевна агардас пенсияны эрэ түгэтиннээ муугурдаммат. Сэрин огдооболорун, кыаммат кырдыастар кыһалбаларыгар сүүрэр-көтөр, туһааннаах тэрлэтэлэргэ туруорсар, улууе дыһалтатын управлениеларын начальниктарын кытта кэпсэтиһэр. Ол курдук түбүгүрэн, сорохторго оттук нас, мууе тизэллэһи ситистэ. Итинн сэргэ пенсионердар сыкыыаланнарын тэрийингэ сүүрүн болгомототун уурар. Быыл Улуу Кыайы 50 сылыгар анаан элбэх көрүнгээх үлэлэрин кытта. Сэрин ветераннарын кытта көрүһүүлэри. Сага Дымлг. Дьахталлар аан лойдутаабы күнүлэригэр, 70 саастарын туолбут пенсионердарга биэчирдэри, Кыайыга аналлаах ымаахтары тэрийтээтэ. Кийн кыаммат ыаллар ханна олодоллорун билэргэ уонна көмөлөһөргө кыһаллар. Ити буолар дьон туһугар дьынгнээх кыһамны, быһаччы көмө дээр.

Билигн интернет-оскуулэ территориятыгар кулуун да, баантхык да суох, урукку курдук дьону саргыхситэр зоонаан үлэ ыттыллыбат. Кырдыабастар көрсүһөр сирдэрэ, быйааччы эттэххэ, маһанын эрэ буолла. Оттон дьаба оларор дьон муунтубаллар, көпөсэтиэхтэрин-иһэсэтиэхтэрин, санааларын атастайыахтарын, сонуну истиэхтэрин баа-раалара көмнөөх буолуо дуо. Ол иһин ыалдыт сүлдэ-рыгар, ховоһо хоноругар, улуус дьаһалтатын отделла-рын, общественнай тэрилтэлэр салайааччыллара киһилэр дьылһэрин сүл баһыгар-атагар өтөйөн көрөллөрүгөр баарааллар.

Мунных кыттымлаахтара Мария Иннокентьевнада ин-
женин дарааы дьон кыһалбатын өйдүүртүр-санымыр-
гар, киһилэргэ куруук көмөлөһөрүгүр, изиэлииннэ ытык-
табылчан мээдэн ыла сымдаарыгар барардылар. М. И.
Ефимова биэс уоллаах, илээх дьыа көргөн тапталлаах
пйэлэрэ. Киһи дьон түбүтүр түбүктээх үлэтин көргөнэ,
спортнайа интернат-оскуола биир убаастанар үлэһитэ
Пётр Дмитриевич Ефимов мээдэн өйдүүр, өйүүр, оһуо-
ха бары өтүгүнэ көмөлөһөр.

Мария ЛИСТИКОВА.

РФ үөрэжиритин туйгуна,
старшай учуутал, пенсионер.

Москва-ашигтар кыргыныга киллэрэллэр. Мажна биһиги дойдубут атын норуоттарын уолаттарын кытта биригэ таайым-өлөр-тиллэр билдэһиҥҥэр сымдаар. Дойдугутар суруйар да солото суох, окупаттан хастым да хонукка тахсыбакка сэрииллэр. Онтон 1942 сил сааһыгар ата-бэр бааһыран, Казань куорат госпиталыгар киирэр. Ойно сымна дыонугар биригэ суруйбут этэ. Петр бааһырымча улахан буолан, атарын бистарар. Ол эрэри сааһымы онтуката сүһүрөн, 1942 сымлаахка госпитальга өлбүт биллэриниэ суругун кэиниктэн сотору кэлбит сурахтааба. Уолларын аһыан ытаан-сонгоон ахта-1943 сымлаахка, ийэтэ 1949 сымлаахка өлбүттэра. Ойно кэргэнэ ыарахан үлэттэн ыарыһах буолан, эмтэ 1949 сымлаахка күн сириттэн арахсыбыта.

Тазыым суруйбут титэрээттарын, биһргэ үөрэммит оҥдорун, учууталларын кытта түспүт хаартыскаларын Дирин орто-оскуолатын музейыгар 1994 сыллаахха туттарбытты. Н. П. Осипов Казань куорат Арское кылабылыһа-тыгар көмүлээн сытар, кини аата «Өйдөбүнүшүк» кинигэ бастакы тахсытыгар кылаэрийдэн турар. Тазыым кэни-тир хаалларбыт кэрэһэ, удьуора-сыдыаана суобуттан улаханнык хомойбун.

Бииргэ төрөөбүт эдьийиэ, мин ийэм Мария Петровна Дьячковская сурдьа аатын ааттатар ыччата суоһуттан олус хараастара; сэрингэ барарыгар төрөөн баран олбүт кымыстарын айыйара. М. П. Дьячковская килин сааһыран баран бу дөйдуһуттан барбыта. Ол тухары бырааты кэнигэр кэрэһиэ суоһуттан хом санаалланын ахтар буолара.

Акулина ДЬЯЧКОВСКАЯ,
сэрин кыттылаабын сиэнэ.

САХА РАДИОТА САҢАРБЫТА 65 СЫЛЫН ТУОЛДА

ҮТҮӨ ААТА УМНУЛЛУБАТ

Өгөх төнүргэстээх... сурт кэрэстээх... Ким мутугунан
быраар муңур үйтүңгөр кэскили салтыңар кичээри ыч-
чаттамытыван, төрөөбүт сиритгэр-уотугар, дыонугар
сэргэтигэр үтүөнү өнөрбүтүмүн аата сыннаас тылһыан
ахтыла сылдыар аналлаах. Билэр оһуң кичиһэн рес-
публикаба бэйэтин кэмгир билиябат радиожурналист Н.
Д. Барашков буолар днэтээхэ, омуунааһын, дэрбатын
буолуо суоа. Ол да иһин күн бүгүүгүр днэри коллэ-
галара өйдүү-самы сырттаахтара Саха радиота са-
һарбыта 65 сылын бэлэтиир үөрүүлээх күнгө. Саха
национальнай көрдөрөр-һинтиһнэрэр корпорациятыттан
уонна республикатабы радио дирекциятыттан Николай
Дмитриевич оодолурута—Мариянна Николаевнада уон-
на Светлана Николаевнада эбэрлэ телеграмма кэлбитэ
бэрт кылгас да кэмгэ буоллар билгэ үлээлээбит кичи
туһунан өйдөбүл көбүттэ.

Энгийн асарыг Николай Дмитриевич саях радиотийн хүнээдэй түбүгэр күүс-хөмө буолбутун, истээхчиллэргэ саваттан-сага сонуну көпөсөн сэргэхсентэрин хаһан да умнубаппыт. Киннэхэ махтабыт улахан» диибиттэр ол телеграммага. Дээ, чяхчыта да, онук этэ. Николай Дмитриевич «Репортерун» сүкпүтүөн улуус нэһилииктэрин, сайылыктарын, хотуһаларын, баһыиаларын 1962 сылан сагалан сүүрбэттэн тахса сым устата төһөлөөх албахта атарынан кэмизэбитин ким ааган ситиэ, билээн кээмэйдиэ баарай?! Кэпсирин курдук ылбабайдык суруйары эмнэ сатыра. Бэйэтин кэмигэр байанайдаах сонордүтуунан сураһарыт Илья Иванович Николаев туһунан бөдөн очерката, Эрилик Эристини аатынан колхозу суон сурахтаабыт председатель Роман Афанасьевич Филиппов туһунан «Колхоз председатели» дииэн кинигата дарааччы сэксээркитан сүтэрэ иликтэр. Журналист таарыйбаттах темата дииэ суоба, радиоттан дьон улууска тоох-ханнык буола турарын, ханнык соруктар тирииллэрин, ханна мһыллым-тобулдуу тахсыбытын, ханна кыайымылаах үлэ ситиһилибитин, сага тутуу үлэбэ кирибитин, тох муһнаах буолбутун...—бука барытын тутатына истэ-билэ охсоллоро. Ол кэмгэ хаһыатчыттарга даһаны, радио да үлэһиттэригэр «буруолаабытынан матырыяааллары» ирдээһин күүскэ турара. Субу бүтүн буолуот муһнаабы суруйа, ситэрэ-хоторо охсол, кэһэ бөчөөттүгэр хаһымка биэрэрибт, туун 1-2, бэл сарсыарда 4 часка диири үлэкирибт баара...

Редакция партийной территориальной солидарности солидарности секретаря эта. Урты ирээдүүлээд, мунууха уоттаах-хүөстээх кириитиктэни тардара. Ол көмгэ тэрилтэди мунуулар үлэ үксэ: социалистическай куоталаһыи араас көрүнгэ барытыгар (үчүгэй матырыйаалы бэлэмнээһин-тан, суруйууттан саралаан үлэһийр хоспуттар сибэккин олодууга тийэ) мунуулар, суботунуулар, пол-ит-үөрхтөр. Дьэ ити үгүс-айых үлэһи тэрийээччиһи, элэрдэри, бийигиһи, үлэс көбүлээччиһи кини буолара.

Бирдэ Николай Дмитриевичтин Уус-Алдан улууһугар Борогонго буолбут республикатаары семинар-мунууһа барбыһыт. Төһөрбүтүтэр Кытааныһыи кэлбиппит. Алаһаан иһи Танда Бахсыга сэрингэ элбүтүтэр, хоту көбүрүлүүтэ сылдыбыттар көрүстэригэр туруорулу-бут палатынныһа таһыгар алаһа-мунуу массамманы тохтоот ааспыһыт. Ово бийитим мин кини ити дой-дунтаа тэриһтэрин. Аһата Дмитрий Иванович тоһуу саллаһаар еден тулаһыһа алаһыт. Оттон оччолоро да,

ДЬОКУУСКАЯ КУОРАТ ГЕРБЭТЭ
ОФИЦИАЛЬНАЯ БИЛНИНИИ БЫЛА

ДЬОКУУСКАЯ Куораттаабы Мунунах сессията Дьокуускай куорат гербэтин бигэргэттэ. Эскиз автора—бидилилээх архитектор Дмитрий Савиннов. Дьаһалта баһылыгыттан, депутаттартан, бидилилээх художниктартан турар авторитетнай жуури конкурска киирибит үлээлэри көрүүтүн түмүгүнэн Д. Савиннов үлэтэ туруоруллубут ырдэбидлэргэ ордук толору эйиэттиир.

Куорат символа Саха сириг олохтоохторугар үчүгэй-дик биллэр. Бу Дьыгын башнятын гербтэ, онуоха оло-
буран тустэх кэмнэр эначоктор таһаарыллыбыттара
уонна бу герб официалнай билиинин ылын быдан
ининитэн таргатыллыбыта.

КУРБУАХХА ИЙЭЛЭР ТУСТАРЫНАН
ХОЮОННОРУ АЯЛЛАР

БОРОБОН. Курбунах нэһилигээр ийбэ драммыт декада түмүктэнэ. Ырыалар, оскуола хайыаттарын, хоһооннор конкурстара ымытыллылар. Кыыйылаахтар «Далбар Хотун» суруналга сурутууна, трактор төлөбүрү суох ыгорор өгөлөрүнүн туһанар ырыабынан уонна улуус кишинигэр дьэри басха баран кэлэр буолууна бэллэттинилэр. Дьээ кэргэнигэр итин олохтоох кишинигэр пенсиянан хааччыыма уонна социальнай көмө управлениеларын, дьээ кэргэни кытта үлэлэһэр отдел бэрэстэбинтэллэрэ кыттылаах «төгүрүк остуол» ымытыллына.

СИА.

CM.

билэгийн дагуулаах хаалгын зааган-арааган биэрбэг бат-
тыг, санаа-оноо бууларын тикснэгт эрх билэн эрлэвэ.
Эрэй энгэрлээх динлэринин, чорочуу улаатан истрэвнэ,
сэрнэ, сүт кураан түбүлээбэтэ, Кини колхоһа—«Поляр-
ная звезда» Булуунга көһөрүүлүүбүтэ, Быраата Николай
II, сэттэ сластаах балта Балбаара, нйэтэ Трофимовская-
даавы балык заводугар, Бобровская промышленнай
учаастагар тийнбилтэрэ, «Хотугу суус» артыалга книр-
сэн балыктаабытара.

—Көйрөөү болупуруна бидан көтөрүлүчөн ичиниз ити нэлээн туһунан билини истер этибит. Билнэхэ арабын кытта биригэ көһүүгэ сымдыбыттар түксэр этилэр. Дьэбданый Попова, Майя Местинкова билини да адам туһунан ширэхтик ахталлар: «Аспитын-үөлбүтү» буларга-таларга, үлэ-хамнаски мэлдь кини сүүрэр. Кэлэрбигигэр Ньукуллайыт салаан аралбаты»,—диитлэр дини көпсүр кыыда «Мичил» уһулаан сөбүдэсэйэ М. Н. Яковлева. Кини ити сылларга тугу-тугу үлэхэ-бэтэсүй: кассирдалыта, завхозтаабыта, суотчуттаабыта. Хотуттан 1947 сыллааха эргилэн кэлээт, арыс мй булан баран ВВСЛКС райкомун тэрийэр-инструкторскай отделын сөбүдэсэйини бымбарданымта. Онон бизе смл үлээбэтэ. 1951 с. ССКП көхкөтөгөр кирибита.

1964 сыллаахха колхозтар председателлэрин бөлөмүгүр Дьоккуускайдары тыа-хаһааһыстыбыннай өртө оҕуоланы бүтэрбитэ уонна Тянда Бахсы, Каганович аатынан колхозтар холбоспут Малеевков аатынан колхозтарыгар Николай Дмитриевич председателини ананымта.

Н. Д. Барашков улуусна биллэр пропагандист этэ, дэлэйдэ да үбэ чинэппэрин устата «Знание» общество үлэтин инлэһинэ-саралаһына дуо?

Кини миң көрөрбөр улаханның налдыар быһыылааҕа да, сугун биллэрэ сатаабат этэ. Командировкада биһирэ түбэлтэ аһаһыатахпыттына, эһим дик хайаан да өйдөөн-санаан суумкатыгар укта сылдыһар ороон ийэр буолар. Онтон эһиз сирн-дойдуну кэрэхсээбитинэ, кэлсээбитинэн барар. Айылланы, булду-алды сөбүлүүр эбит этэ.

—Бишгийн агаарыг малдын батишиннара сүлдээр. Үнэмдэгтэйгээр нэгдсэн үзэлтэй, агаарыг, урла суол буудал дуу, малдын бишгийнний бадмынстанара. Мэс-сүмнаны мугарга кыта үөрэлжтэй, отгон сир ашгар, от үлэтгээр малдын бияргэ буоларбыт. Национальнай оскуола конценцията киярбатын кинээ өйдөөтөххө, ага-быт огову латнаг бияр саамай сөг суолу тутуспутун эинэ бэлэктэххэ сөг. Ол төрүтэрбатын, кинилэр одор-бүт сүрдэрин, аймахтарбатын кыта бияшиннарын, кинилэргэ мугабылм үсөөтүн, —диз салгы ахтар Ма-риана Николаевна.

Бийнги хэвхэбхитгэр бүгүн 69 саастах бигр идэлзэх-
нит, бигр дойдулаахтара сүрэхтээбхитгэрэнэн, «радио
Барашков» үөрэ-кето үлэлэн, саха радиотын үбүлүбү-
гэр кытта сылдыар буолуох этэ баара буоллар... Ол
эрээра киин аата бүгүн эмилэ ааттанар, киин олохун
кыргытара, 5 сизнэ салгыыллар. Үгүс-ялбэх Бочуотунай
грамоталар, медаллар, Махтал суруктар харалла сытар
архыбын көрдөхтөрүнэ, кэлиин кыраакый сизиннэре төрнө
бух эбэлэриннэ киин тутталлара эрэбил. Баар, киин
туяабын хатарар журналист да буолуохтара. Итинни
этэн эрдэхтэрэ үгүн киин өлбөт дигэн

М. МИХАЙЛОВА.

«Сахаполиграфиздат»,
Тираж — 3070.